Harmonisatie van de regels inzake financiële verslaggeving

Eenheid in verscheidenheid

Drs. K. van Hulle

1 Inleiding¹

Harmonisatie is per definitie zeer moeilijk. De Europese Gemeenschap beschikt over een zeer rijke ervaring ter zake. De auteurs van het Verdrag van Rome waren er zich terdege van bewust dat het tot stand brengen van een gemeenschappelijke markt onmogelijk was zonder een belangrijk stuk harmonisatie van de talrijke soms zeer uiteenlopende nationale voorschriften op een groot aantal domeinen. Daarbij was evenwel niet duidelijk op welke wijze deze harmonisatie moest gebeuren.

Moeten alle nationale voorschriften worden opgetrokken tot het niveau van deze Lid-Staat die ter zake over de meest uitgewerkte reglementering beschikt?

Of moet de harmonisatie bijdragen tot een veralgemeende deregulering en moeten bijgevolg als model deze voorschriften worden genomen die zich beperken tot het strikt noodzakelijke?

Is het toelaatbaar dat de Gemeenschap zelf regels ontwerpt die als zodanig niet in de wetgeving van een Lid-Staat voorkomen?

Mag de harmonisatie zover gaan dat uniforme voorschriften worden ingevoerd? Of kan de harmonisatie worden beperkt tot het strikte minimum waarbij de Lid-Staten de mogelijkheid behouden meer stringente regels te behouden of in te voeren?

Dit zijn enkele vragen waarmee de Europese Commissie reeds vroeg werd geconfronteerd. Daar kwam nog bij dat de juridische tradities verschilden van Lid-Staat tot Lid-Staat. Dit werd in het bijzonder

problematisch toen het Verenigd Koninkrijk in 1973 lid werd van de Gemeenschap.

Met deze algemene problematiek werd ook de harmonisatie van de regels inzake financiële verslaggeving geconfronteerd. Op een ogenblik waarop door sommigen de mogelijkheid wordt geopperd van een verregaande internationale harmonisatie, zoveel mogelijk gebaseerd op gedetailleerde uniforme voorschriften is het niet onnuttig enkele algemene beschouwingen te wijden aan de harmonisatieproblematiek.

2 Harmonisatie in verscheidenheid

Op 1 januari 1993 hopen wij in de Gemeenschap een echte interne markt tot stand te hebben gebracht. Een dergelijke onderneming ware ondenkbaar zonder een omvangrijk proces van harmonisatie. Voor de ene Lid-Staat betekende deze harmonisatie de afbouw van een aantal nationale voorschriften, voor de andere de invoering van nieuwe wettelijke bepalingen. In de meeste gevallen is het resultaat van de harmonisatie geen eenvormigheid. Een van de moeilijkste vragen waarmee wij in de Europese Commissie worden geconfronteerd is dan ook te weten tot op welke hoogte de diversiteit in nationale reglementering aanvaardbaar is in het licht van een gemeenschappelijke markt. Een van de

Drs. K. van Hulle studeerde rechten aan de KU Leuven en aan de Marquette University te Milwaukee (VS). Hij is hoofd-administrateur bij de EG-Commissie te Brussel en verantwoordelijk voor de harmonisatie van de regels inzake financiële verslaggeving in de Gemeenschap. Hij is tevens hoofddocent aan de KU Leuven.

domeinen waarmee ik beroepsmatig het meest vertrouwd ben is dat van de harmonisatie van de jaarverslaggeving. Het is één van die domeinen waarin geopteerd werd voor een beperkte harmonisatie of om het anders uit te drukken waar men ervan uitgaat dat het niet noodzakelijk is dat in alle Lid-Staten dezelfde uniforme regels worden toegepast. Daarom wordt aan de Lid-Staten en/of aan de ondernemingen toegestaan te kiezen tussen verschillende mogelijke oplossingen. Dit zijn de zogenaamde opties waarover reeds veel werd geschreven. Waarom deze opties?

Een eerste belangrijke reden is de *culturele* verscheidenheid. De invloed daarvan op de jaarverslaggeving werd onder meer onderzocht door *Hofstede*² en door *Gray*³ en werd zopas nog in een paper op het EAA Congres in Madrid (April 1992) geanalyseerd door twee Amerikanen, Helen *Gernon* en Kathleen *Bindon*.⁴ Die studies zijn interessant en ik had gehoopt naar aanleiding van deze lezing aan de hand van een aantal jaarverslagen een aantal voorbeelden te kunnen aanhalen om dit onderzoek wat meer kleur te geven. Natuurlijk zijn dergelijke onderzoeken niet altijd aangenaam omdat men een bepaalde classificatie krijgt opgedrongen. Zo blijkt uit het onderzoek van *Hofstede* dat de Nederlander erg individualistisch is, weinig vrouwelijk en wars van veel overheidsinterventie. De Belg daarentegen blijkt eerder mannelijk, ook zeer individualistisch maar wordt toch liever niet met te veel onzekerheid geconfronteerd. Zoals ik daareven zei, wilde ik dit zelf aan de hand van een aantal voorbeelden uit jaarverslagen natrekken. De oogst was echter mager en de tijd te kort. Toch vond ik twee interessante jaarverslagen van Nederlandse ondernemingen, die toch ergens de stelling bewijzen dat men zeer soepel staat ten aanzien van de bestaande reglementering – of om het anders uit te drukken – dat men zeer individualistisch te werk gaat.

Zo staat in de Engelstalige versie van het jaarverslag (1991) van Alcatel N.V. te lezen.

'The accompanying consolidated financial statements have been prepared in accordance with the accounting principles described in the following paragraphs, which conform to the Statements of the IASC.

These accounting principles are also in accordance with Dutch accounting principles in all material respects.'

Een wel zeer eigenaardige uitspraak voor een onderneming die er door de wet toe gehouden is in de eerste plaats de Nederlandse wetgeving na te leven (en niet alleen 'in all material respects'). Moet de verslaggeving niet in de eerste plaats gebeuren in overeenstemming met de nationale wetgeving?

Een ander interessant voorbeeld vinden wij bij de Koninklijke Shell Groep (identieke tekst in de jaarverslagen 1990 en 1991):

'De financiële overzichten geven een synthese weer van de Nederlandse, Britse en Amerikaanse grondbeginselen van financiële verslaggeving. In geval van tegenstrijdigheid tussen de in elk van deze landen erkende grondbeginselen, wordt behoudens wettelijke voorschriften gekozen voor die welke, gelet op de gedragslijn van andere grote internationale oliemaatschappijen, het meest passend worden geacht voor de omstandigheden waarin de Groep verkeert.'

En verder:

'De toegepaste grondslagen zijn op alle wezenlijke punten in overeenstemming met algemeen aanvaarde grondbeginselen van financiële verslaggeving in Nederland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten...'

Hier kan men alleen maar zeggen: 'A truly international group'. Is het toelaatbaar dat een onderneming zich boven de wetgever plaatst en voor zich een eigen stel normen uitkiest?

Opmerkelijk zijn ook de volgende citaten uit het jaarverslag van een Belgische onderneming: *BAYER Antwerpen N.V.* (1991):

'De waardering gebeurde onveranderd overeenkomstig de geldende maatstaven.'

Dit is niet zeer illustratief voor de lezer!

En bij de geconsolideerde jaarrekening.

'De opstelling van de geconsolideerde jaarrekening stemt in grote mate overeen met de bepalingen van de Belgische wet op de jaarrekening.'

Van individualisme gesproken!

Daar tegenover staat BASF (1991):

'Die Jahresabschlüsse wurden nach den Vorschriften des Handelsgesetzbuches und des Aktiengesetzes aufgestellt.'

Hier is elke twijfel onmogelijk.

Opties zijn ook een gevolg van de *juridische* verscheidenheid. Dit kan een gevolg zijn van een verschillende rechtsbenadering (common law en civil law). Dit kan ook verband houden met de betekenis die aan de balans wordt toegekend. Zo is het in een aantal landen ondenkbaar om activa waarvan de onderneming niet de juridische eigenaar is in de balans op te voeren. Dit is onder meer relevant voor de vraag of een in leasing genomen goed bij de leasingnemer mag worden geactiveerd. Dit heeft ook te maken met een eventuele binding tussen de vennootschapsrechtelijke en de fiscale jaarrekening. Tenslotte speelt ook de mogelijke aansprakelijkheid van de accountant hierbij een rol. Dit laatste is vooral in de Verenigde Staten een groot probleem. Het is dan ook interessant even melding te maken van de formulering van een controleverslag uit een Amerikaans jaarverslag (in casu dat van Schlumberger 1990) waarin onder de hoofding 'Report of *independent* (!) accountants' onder meer te lezen staat:

'These financial statements are the responsibility of the Company's management; our responsibility is to express an opinion on these financial statements based on our audits. We conducted our audits of these statements in accordance with generally accepted auditing standards which require that we plan and perform the audit to obtain reasonable assurance about whether the financial statements are free of material misstatements. An audit includes examining, on a test basis, evidence supporting the amounts and disclosures in the financial statements, assessing the accounting principles used and significant estimates made by management, and evaluating the overall financial statement presentation. We believe that our audits provide a reasonable basis for the opinion expressed above.'

Het is duidelijk dat in een dergelijk voorzichtig systeem geen plaats is voor veel opties! Maar arme lezer van de jaarrekening! Uit vrees voor een mogelijke aansprakelijkheidsvordering worden alleen de

opties tot een minimum herleid, maar wordt ook het accountantsverslag zeer voorzichtig geformuleerd.

Opties zijn ook vaak een gevolg van verschillende *tradities*. Zo kan er geen twijfel over bestaan dat er meer openheid is in landen zoals Denemarken, Ierland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Daarentegen is er geen traditie van openheid in een land zoals Griekenland. Zo weigerde het Griekse Instituut der Accountants aan de FEE (Fédération des experts-comptables européens) met het oog op een onderzoek van jaarrekeningen de jaarverslagen van Griekse ondernemingen te bezorgen omdat deze informatie vertrouwelijk was! Op dit punt is de toestand wel aan verandering onderhevig door de totstandkoming van de interne markt. Nochtans gaat de evolutie slechts langzaam en de overheid speelt een belangrijke rol bij de begeleiding van het ondernemingsgedrag. Zo bleek bij de aanpassing aan de Vierde EEG-Richtlijn in Nederland dat een groot aantal BV's geen jaarrekening openbaar maakten. De – na tussenkomst van de Europese Commissie – verscherpte toepassing van de in de wetgeving voorziene sancties leidde tot een aanzienlijke verbetering van die toestand. Een gelijkwaardig probleem doet zich ook voor in Duitsland. De overgrote meerderheid van de kapitaalvennootschappen publiceert geen jaarrekening en dit is in strijd met de Duitse wetgeving en met de Vierde EEG-Richtlijn. Na een tussenkomst van de Europese Commissie werd dit probleem eerst ontkend door de Duitse Regering. Nadat gebleken was dat een dergelijke houding niet meer zinvol was omdat de feiten voldoende bekend waren, veranderde de houding van de Regering en beriep deze zich op de onwettelijkheid van de Europese openbaarmakingsverplichting. Hier stelt men vast dat de Regering van een Lid-Staat zich schaart achter haar nationale ondernemingen om een naar Europese maatstaven onwettelijk gedrag te bestendigen, in eigen voordeel. En ten slotte vinden opties ook hun oorsprong in de *economische* verscheidenheid. Factoren die hier een rol spelen zijn ongetwijfeld: de wijze van financiering van ondernemingen, de rol van de kapitaalmarkt enzovoort... Het is algemeen bekend dat ondernemingen waarvan de aandelen ter beurse genoteerd zijn onder een zwaardere druk staan om winst te maken. Het kan dan ook geen verwondering

wekken dat in die landen waar de kapitaalmarkt een belangrijke rol speelt vaak voorrang wordt gegeven aan het 'matching principle'. Daarbij wordt het voorzichtigheidsbeginsel zover mogelijk uitgetrokken en wordt *gerealiseerde* winst *realiseerbare* winst. Ook andere technieken kunnen ertoe bijdragen dat de winst wat hoger uitvalt. Zo blijkt uit het laatste jaarrekeningonderzoek van de FEE dat ter beurze genoteerde ondernemingen vaker overgaan tot een activering van kosten. Ook het IASC draagt daar nu toe bij door zelfs de verplichting op te leggen om bepaalde kosten te activeren: kosten van ontwikkeling en rente op vreemd vermogen. Ook al wordt dit verantwoord van uit een theoretisch kader (conceptual framework), toch kan men niet ontkennen dat ook dit kader er vooral toe strekt de kapitaalmarkt te dienen. Samengevat kan worden gesteld dat opties op zich zelf niet slecht zijn indien zij hun grondslag vinden in reële verschillen.

3 Uniforme regels: de oplossing?

Het erkennen van opties is hetzelfde als toelaten om links en rechts op de rijbaan te rijden, aldus Arthur Wyatt, voorzitter van het IASC. Gelijke transacties moeten op gelijke wijze in de jaarrekening worden opgenomen, aldus de FASB. Het zou zo mooi zijn indien dit alles waar was. Elke jurist weet evenwel dat er voor elk probleem ten minste drie oplossingen bestaan ook al geldt dezelfde wettelijke regel. De uniforme toepassing van uniforme regels vereist een zeer gedetailleerde reglementering gebaseerd op casuïstiek waarbij elke nieuwe interpretatie door het inbrengen van een nieuwe regel wordt goed- of afgekeurd. Ondertussen blijven nieuwe interpretaties de kop opsteken totdat de regelgever opnieuw tussen beide komt. Van uit een internationaal perspectief zou een akkoord over uniforme regels in ieder geval met zich mee brengen dat er één instantie zou moeten worden aangeduid die ingeval van twijfel de knoop kan doorhakken.

Wij hebben reeds heel wat ervaring in de Gemeenschap met dit probleem. Bij ons is het alleen het Hof van Justitie in Luxemburg dat de exclusieve bevoegdheid heeft om het Gemeenschapsrecht op bindende wijze te interpreteren. Dit was tot nu toe nog niet het geval in het domein van het jaarrekeningrecht maar het blijft een reële mogelijkheid.

Laat mij een paar voorbeelden geven om u te laten aanvoelen waar het schoentje nijpt:

Het beginsel van het getrouw beeld

Dit belangrijke beginsel geldt nu in alle Lid-Staten van de Gemeenschap. De jaarrekening moet een getrouw beeld geven van het vermogen, de financiële positie en het resultaat. Volstaat de toepassing van de wettelijke voorschriften niet om een getrouw beeld te geven dan moeten aanvullende inlichtingen worden verstrekt in de toelichting. In uitzonderlijke gevallen moet bovendien van de wettelijke regel worden afgeweken ten einde een getrouw beeld te verschaffen.

Een recent onderzoek van de jaarverslagen van zowat 450 Europese ondernemingen door de FEE⁵ heeft aangetoond dat slechts in tien gevallen dit principe uitdrukkelijk werd ingeroepen om een afwijking van de norm te rechtvaardigen en dit in ondernemingen uit zes verschillende landen. Dit kan toch moeilijk als belangwekkend worden beschouwd. Of werd nagelaten de afwijking in de toelichting te vermelden? In dit geval is de bal in het kamp van de accountant. In geen geval kan een 'accounting standard setter' zich op dit beginsel beroepen om op algemene wijze een afwijking van een wettelijk voorschrift te verantwoorden. Zo ben ik het niet eens met de in het Verenigd Koninkrijk verdedigde stelling dat op bepaalde gebouwen niet moet worden afgeschreven omdat zij door de nodige aanpassingswerken niet aan slijtage onderhevig zijn. Deze afwijking van de normale afschrijvingsverplichting wordt verantwoord door een beroep te doen op het getrouw beeld. Zo ben ik het eveneens oneens met degenen die zich beroepen op het getrouw beeld of op de in artikel 31, lid 2 van de Vierde Richtlijn voorziene mogelijkheid om in uitzonderlijke gevallen af te wijken van de algemene waarderingsprincipes als verantwoording voor de opname in de verlies- en winstrekening van niet gerealiseerde positieve wisselkoersverschillen of van niet gerealiseerde meerwaarden op beleggingen. De verplichte afwijking in functie van het getrouw beeld en de mogelijke afwijking op grond van artikel 31, lid 2 gelden enkel in individuele gevallen en kunnen niet worden ingeroepen om een veralgemeende afwijking van de bepalingen in de Richtlijn te verantwoorden.

'Substance over form'

Er wordt vaak gesteld dat bepaalde landen dit principe niet kennen en andere wel. Maar dit heeft in hoge mate te maken met de wijze waarop een voorschrift wordt geïnterpreteerd. Zo is het gebruikelijk in het Verenigd Koninkrijk om een wettekst letterlijk te interpreteren. Vandaar komt men vaak tot de meest absurde conclusies die dan worden rechtgetrokken via het beginsel 'substance over form'. In de meeste continentaal Europese landen is de toestand heel verschillend. Het volstaat niet om zich te beperken tot de vorm van de regel, men moet ook rekening houden met de inhoud daarvan. Daarom is het ook zo gevaarlijk om die in het Engels uitgedrukte beginselen zomaar algemene gelding te geven. Dit is culturele misleiding waaraan wij in Europa geen behoefte hebben. Daarom is het ook zo nuttig af en toe eens aan vertaalwerk te doen!

'Prudence'

Het voorzichtigheidsbeginsel wordt algemeen aanvaard maar de interpretatie die eraan wordt toegekend is niet overal dezelfde. Indien een Duitse onderneming niet voorzichtig zou handelen, dan zou de algemene vergadering een belangrijk deel van de winst kunnen uitkeren ook al zou het bestuur de winst liever reserveren. Dit houdt verband met het Duitse Aktienrecht dat aan de algemene vergadering een soeverein beslissingsrecht geeft over een gedeelte van de winst. Een verschillende interpretatie van het voorzichtigheidsbeginsel leidt tot verschillende winstuitkeringen. Zo zijn Amerikaanse ondernemingen doorgaans minder voorzichtig dan continentaal Europese ondernemingen. Dit houdt verband met de druk op het management om meer en sneller winst te produceren. Dit geldt nog veel meer voor Britse ondernemingen, waar dit proces nog wordt versneld door allerlei vormen van 'creative accounting'.

'Provisions'

Over dit begrip is het laatste woord nog niet gezegd. Is het een waardevermindering, een voorziening, een provisie of een reserve? In de Gemeenschap hebben wij dit begrip gedefinieerd (artikel 20 van de 4e Richtlijn). Of de bankiers dit wel begrepen hebben is een andere zaak. Maar internationaal heerst een Babylonische spraakverwarring over dit nochtans be-

langrijk begrip. De problemen worden pas duidelijk bij de vertaling!

Samenvattend zou ik willen zeggen dat ik geen voorstander ben van uniforme regels, als enig zaligmakende oplossing. Internationaal leidt een dergelijke benadering onvermijdelijk tot overregulering en veronderstelt zij een voorafgaand akkoord over een instantie die een bindende interpretatie kan geven.

4 Wederzijdse erkenning

Sinds 1985 werd in de Gemeenschap grote vooruitgang geboekt door de veralgemeende toepassing van de wederzijdse erkenning van als gelijkwaardig beschouwde regelingen. Ook in het jaarrekeningrecht werd voor deze oplossing gekozen. Zo moeten de Lid-Staten elkaars geconsolideerde jaarrekeningen erkennen op grond van artikel 7 van de 7e Richtlijn. Zo ook moeten de Lid-Staten krachtens de 11e Richtlijn aanvaarden dat een jaarrekening opgemaakt volgens de voorschriften van de 4e Richtlijn door een onderneming uit een andere Lid-Staat een bijkantoor bevrijdt van de opstelling van een eigen jaarrekening. En dit, ondanks de opties! Voor de kapitaalmarkt geldt evenzeer een systeem van wederzijdse erkenning.

Wederzijdse erkenning sluit harmonisatie niet uit. Het voordeel van de harmonisatie bestaat vooral hierin dat men een beter begrip verwerft over de redenen en de omvang van de verschillen. Aldus kunnen verschillen eventueel uit de weg worden geruimd. Een mooi voorbeeld van een dergelijke kruisbestuiving vindt men in de geconsolideerde jaarrekening van een aantal Duitse ondernemingen zoals *Siemens* (1990)

'Um die Einheitlichkeit der Bewertung im Konzern sicherzustellen, haben wir die in den Einzelabschlüssen der inländischen Gesellschaften gebildete steuerliche Wertberichtigungen und Sonderposten mit Rücklageanteil im Konzernabschluss aufgelöst.'

of *Schering* (1991)

'Zur Verbesserung der Aussagefähigkeit des Konzernabschlusses werden die in den Einzelabschlüssen enthaltenen steuerlichen Wertberichtigungen zum Anlagevermögen, die unver-

steuerten Rücklagen, sowie die niedrigeren steuerlichen Wertansätze unter Berücksichtigung der Steuerabgrenzung eliminiert.'

Deze ondernemingen doen een ernstige poging om de geconsolideerde jaarrekening zoveel mogelijk te bevrijden van fiscale scheefftrekkingen. Zij doen dit met toepassing van het voorschrift in artikel 29³ van de Zevende Richtlijn dat toelaat om in de geconsolideerde jaarrekening andere waarderingsregels toe te passen dan deze die de moedermaatschappij in haar eigen jaarrekening hanteert.

Dit betekent niet dat het wenselijk is dat de geconsolideerde jaarrekening volledig van de individuele jaarrekening van de moedermaatschappij wordt gescheiden. Een dergelijk radicale oplossing leidt tot verwarring. Zij werd in Frankrijk voor een aantal punten (zoals leasing en bestellingen in uitvoering) uitdrukkelijk door de wetgever toegelaten omdat de nauwe binding in de individuele jaarrekening tussen de verslaggevingsvoorschriften en de fiscale voorschriften geen andere uitweg bood. Maar ik denk niet dat dit de beste methode is om de harmonisatieproblemen op te lossen.

Samenvattend zou ik willen zeggen dat onze ervaring in de EG met wederzijdse erkenning de moeite waard is om ernstig te worden genomen en dat een export van dit produkt naar landen zoals de Verenigde Staten wenselijk is, zeker wanneer men bedenkt dat de verschillen tussen de Europese ondernemingen onderling vaak groter zijn dan deze die bestaan tussen Europese en Amerikaanse ondernemingen. Dit heeft in hoofdzaak te maken met een verschillende beleving van het voorzichtigheidsbeginsel, wat dan weer verband houdt met de reeds eerder aangeduide culturele, juridische en economische verschillen.

5 Vergelijkbaarheid

Vergelijkbaarheid is een moeilijk begrip. Een absolute vergelijkbaarheid van jaarrekeningen is mijns inziens onmogelijk omwille van de grote verscheidenheid waarmee ondernemingen te maken hebben. Formeel kan de vergelijkbaarheid worden gerealiseerd. Dit is het geval in de Verenigde Staten waar in beginsel dezelfde regels gelden voor alle onder-

nemingen. Er is dan ook een hoge mate van vergelijkbaarheid maar deze is nog niet absoluut omdat kennis van de jaarrekening alleen niet volstaat om een oordeel te vellen over de financiële toestand van een onderneming. Dit is nog meer het geval in een internationale context. Daarom moet meer belang worden gehecht aan de beschikbaarheid en de duidelijkheid van de informatie ten einde zoveel mogelijk een formele vergelijkbaarheid tot stand te brengen.

6 Harmonisatie is zinvol wanneer zij met de nodige bescheidenheid wordt doorgevoerd

Harmonisatie mag niet leiden tot een artificiële omgangstaal zoals het Esperanto waarmee niemand zich meer echt verbonden voelt. Dit is het gevaar waarmee het IASC wordt geconfronteerd. De jaarverslaggeving moet meer zijn dan de toepassing van een aantal technocratische regeltjes die door zeer begaafde experts worden uitgedroefd maar die geen verband meer hebben met een onderliggende realiteit. Daarom moet worden gewaarschuwd voor een onverantwoorde reductie van opties waardoor alleen formeel een oplossing wordt geboden voor de harmonisatie. Ik denk, bijvoorbeeld, aan de verplichte activering van ontwikkelingskosten of van rentelasten. In het eerste geval kan altijd worden getwist over de vraag of een onderzoeksproject al voldoende gevorderd is. In het tweede geval moedigt men de onvoorzichtigheid aan.

In geen geval kan 'reconciliation' een uitweg bieden. Men zou natuurlijk kunnen zeggen dat dit een goede oplossing is voor het accountantsberoep omdat zij vele werkuren oplevert, maar voor het bedrijfsleven is het een onverantwoorde kost en een verplichting die vooral verwarring schept. Zo bleek onlangs na vele uren werk dat een twee bladzijden lange lijst van cijfergegevens opgelegd door de SEC als 'reconciliation' voor de beursintroduktie van Alcatel in New York slechts een verschil van 10% in 'earnings' opleverde. Is het niet conceptueel fout een onderneming ertoe te verplichten zich voor te stellen alsof ze iets gedaan heeft wat ze niet heeft gedaan? Zouden wij de Amerikaanse ondernemingen ertoe verplichten via onze grotere voorzichtigheid in Europa een verlies te publiceren in de plaats van de in New York gepubliceerde winstcijfers?

Samenvattend zou ik willen zeggen dat harmonisatie geen doel op zich mag zijn. Het is belangrijk dat wij elkaar begrijpen en zinvolle vergelijkingen kunnen maken. Daartoe kan harmonisatie bijdragen.

7 Besluit

Harmonisatie heeft voor- en tegenstanders. In de Gemeenschap wordt door sommigen de stelling verdedigd dat met de goedkeuring van de Vierde en de Zevende EEG-Richtlijnen het doel is bereikt. De daaruit voortvloeiende harmonisatie volstaat en er is geen nood aan verdere aanpassing of verdieping van het harmonisatieproces. Door anderen wordt dan weer gesteld dat er geen nood is aan eigen Europese normen en dat de voorkeur moet worden gegeven aan internationale normen naast de bestaande nationale normen. De voorstanders van beide stellingen zijn het erover eens dat er op het vlak van de Gemeenschap niets meer moet gebeuren. Op internationaal vlak kan desnoods met wederzijdse erkenning worden gewerkt.

Persoonlijk ben ik het niet eens met deze opvattingen. Wederzijdse erkenning binnen de Gemeenschap was slechts mogelijk na een voorafgaande minimale harmonisatie. Zo ook is wederzijdse erkenning op internationaal vlak slechts denkbaar indien de betrokken partijen (bijvoorbeeld EG en de VS) ak-

koord kunnen gaan over een aanvaardbaar minimum. Er kan geen twijfel over bestaan dat de Europese jaarrekeningrichtlijnen een aanvaardbaar minimum zijn. Ten einde de vergelijkbaarheid op een aantal belangrijke punten te verbeteren moeten evenwel een aantal leemtes worden opgevuld. Dit vereist een gecoördineerde actie op het vlak van de Gemeenschap. Het Raadgevend Forum inzake jaarverslaggeving kan hiertoe bijdragen. Door bijkomende informatie in de toelichting kunnen vele problemen worden opgelost. Daarbij mag men evenwel niet zover gaan een volledige 'reconciliation' naar een bevoorrechte methode te eisen.

Noten

- 1 Lichtjes aangepaste tekst van de N.J. Polak lezing die werd gehouden aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam ter gelegenheid van het fma-Congres op 4 juni 1992.
- 2 Hofstede, G. 1987, The cultural context of accounting, B.E. Cushing (ed.) *Accounting and culture*, American Accounting Association.
- 3 Gray, S.J. 1988, Towards a theory of cultural influence on the development of accounting systems internationally, *Abacus*, Vol. 24, Nr. 1, 1-15.
- 4 Gernon, H. en Bindon, K.R. 1992. *Bounded diversity : accounting measurement and disclosure practices of the E.C.*, paper voorgesteld op het Congres 1992 van de European Accounting Association.
- 5 Fédération des experts comptables européens 1991. *European Survey of published accounts 1991*, Routledge.